

to self-defense, causing pain, torment, suffering to the animal. Violence can also be inaction, such as leaving in danger or violating the conditions of keeping animals, leaving without care, and so on. The history of development and regulation of relevant issues deserves special attention.

At the level of international law, the issue of liability for animal cruelty has been regulated since the 1960s. The European Community has adopted five main conventions: the European Convention for the Protection of Animals in International Transport (1968), the European Convention for the Protection of Animals kept on Farms (1976), the European Convention for the Protection of Animals intended for Slaughter, the European Convention for the Protection of Vertebrate Animals Used for Experimental and Other Scientific Purposes (1986), the European Convention for the Protection of Pets (1987).

The provisions of international legal acts have become the basis for the settlement of relevant issues in Ukraine as well.
Keywords: animal abuse, liability, penalties, animals, legislation.

DOI: 10.33663/2524-017X-2020-11-59

УДК 340.1

*Марія Миколаївна Турчин,
студентка Київського університету права
Національної академії наук України*

СОЦІАЛЬНІ ПРАВА ТА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТА ВЗАЄМООБУМОВЛЕНІСТЬ

Постановка проблеми. У загальній системі прав і свобод сучасної людини особливе місце займають соціальні права, які покликані забезпечити кожній особистості справедливе та гідне життя, створити умови для її належного фізичного та соціального існування, здійснення нею громадської та професійної діяльності тощо. Кожна людина щоденно реалізує або принаймні прагне реалізувати хоча б одне соціальне право, гарантоване їй демократичною правовою державою. Мова йде, зокрема, про такі важливі соціальні права, як право на освіту, право на працю, право на охорону здоров'я, право на відпочинок, право на житло, право на гідну та своєчасну заробітну плату тощо.

Водночас, незважаючи на надзвичайно важливе значення гарантування соціальних прав для кожного індивіда, а також офіційне нормативно-правове закріплення механізмів їх реалізації та захисту, актуальною проблемою на сьогодні все ще продовжує залишатися відсутність загальноприйнятого підходу до їх розуміння та структури, що не може не впливати на процес формування та реалізації ефективної соціальної політики в державі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід відзначити, що соціальні права людини вже стали предметом наукових інтересів значної кількості українських та зарубіжних вчених, серед яких: С. Бобровник, О. Богиніч, Р. Дворкін, О. Лукашова, Г. Мальцев, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, О. Скрипнюк, Ю. Шемшученко та інші. Незважаючи на це, реалії сьогодення, які мають місце у сфері формування та реалізації соціальної політики в демократичних державах, зокрема, в Україні, переконливо свідчать про необхідність продовження здійснення наукових пошуків, спрямованих, серед іншого, як на визначення чіткого розуміння природи соціальних прав та їх структури, так і на аналіз змісту їх окремих різновидів.

Метою цієї статті є визначення місця та ролі характеру взаємозв'язку та взаємообумовленості соціальних прав та соціальної політики.

Виклад основного матеріалу. Серед найбільш гострих тем сьогодення, безумовно, ті, що спрямовані на захист прав, свобод і законних інтересів людини. Не останню роль і в цих процесах, і у відповідних публікаціях відіграє соціальна політика. На жаль, попри всі намагання наукової спільноти запропонувати дієві механізми «одужання суспільства» ситуація в усіх сферах життєдіяльності людини залишається вкрай складною. Не претендуючи на остаточне, або хоча б наближене до такого вирішення цього питання, спробуємо розпочати з «азів», – отже, звернемося до доктрини.

Відомо, що термін «соціальний» в латинській мові означає «загальний, суспільний», тобто відноситься до життя людей в суспільстві. Тому «соціальною» в найширшому сенсі цього слова

є будь-яка держава, як продукт суспільного розвитку. Однак в даному випадку під «соціальною державою» мається на увазі держава, що володіє особливими якостями і функціями.

Існування і діяльність соціальної держави тісно пов'язані з такими суспільними явищами, як демократія, громадянське суспільство, правова держава, свобода і рівність, права людини, справедливості тощо.

Ідея соціальної державності сформувалася в кінці XIX – на початку XX століття як результат об'єктивних соціально-економічних процесів, що відбуваються в житті суспільства, коли колизують два найважливіші принципи – принцип свободи і принцип рівності. Теоретично склалося два підходи до співвідношення цих принципів. Адам Сміт, Джон Стюарт Мілль, Бенжамін Констан, Джон Локк тощо відстоювали теорію індивідуальної свободи людини, визначаючи основним обов'язком держави охороняти цю свободу від будь-якого втручання, в тому числі і від втручання самої держави. При цьому вони розуміли, що в кінцевому рахунку така свобода може призвести до нерівності, однак вважали свободу найвищою цінністю. Інший підхід уособлює Жан-Жак Руссо, який, не заперечуючи значення індивідуальної свободи, вважав, що всі повинні бути підпорядковані принципу рівності, забезпечувати – завдання держави.

Надалі ідея соціальної держави починає отримувати все більше визнання, втілюватися на практиці і в конституціях сучасних держав. Вперше держава була визнана як соціальна в Конституції ФРН 1949 р. Так чи інакше, принцип соціальності виражений в конституціях Франції, Італії, Португалії, Туреччини, Іспанії, Греції, Нідерландів, Данії, Швеції, Японії та інших держав. Велике значення для теорії і практики соціальної держави мало вчення англійського економіста Джона Мейнарда Кейнса (1883-1946), під впливом поглядів якого сформувалася концепція держави загального благоденства, яка виходить із (зростання) соціальної функції держави.

Соціальна держава формується в умовах демократії, громадянського суспільства і має бути правовою в сучасному розумінні цього значення і характеристик. В даний час правова держава повинна бути соціальною, а соціальна держава не може не бути правовою.

Теорія і практика правової держави, як уже зазначалося, передували ідеї і практичному втіленні держави соціальної, і їх можна розглядати як певні етапи в розвитку суспільства. Розвиток соціальної держави, а відтак належного виконання завдань соціальної політики неможливо забезпечити, якщо не поставити в центр уваги людину, створення умов для її всебічного, у тому числі морального, розвитку і самореалізації. Адже досвід країн Європи свідчить, що демократичні перетворення в державі неможливі, якщо вони не мають духовних вимірів, орієнтованих на обов'язкове врахування приватних інтересів людини і громадянина та їх гармонізацію із суспільними інтересами.

Витоки соціальної політики держави знаходяться в далекому минулому і мають неперерічне значення сьогодні. Зрозуміло, про соціальну державу як особливу політико-правову реальність можна говорити лише тоді, коли соціально орієнтована політика фактично стає основним напрямом її діяльності і поширюється на широке коло об'єктів. Крім того, соціальною може бути тільки держава, що має високий рівень економічного розвитку, причому в структурі економіки має бути врахована соціальна орієнтація держави. Як вважають деякі вчені, момент реального виникнення соціальних держав слід віднести до шістдесятих років двадцятого століття. У кожній же конкретній країні первинна стадія формування соціальної держави пов'язується зі встановленням відповідальності держави за надання кожному громадянину прожиткового мінімуму, що в подальшому трансформується в обов'язок держави забезпечити кожному громадянину гідний рівень життя, а отже – відповідальність держави перед громадянським суспільством та людиною.

Крім того, слід враховувати, що проведення державою соціально орієнтованої політики є не легкою справою, що передбачає необхідність враховувати суперечливі складні фактори. Соціальна держава має постійно налагоджувати баланс між свободою ринкової економіки і необхідністю впливати на розподільчі процеси з метою досягнення соціальної справедливості, нівелювання соціальної нерівності.

У сучасній літературі справедливо відзначається, що вітчизняний та зарубіжний науковий досвід накопичив достатньо великий обсяг визначень соціальної політики, які умовно можна поділити на п'ять відносно самостійних груп, а саме:

1) перша група дослідників при визначенні поняття «соціальна політика» виходить із ототожнення соціального і суспільного. Як наслідок, соціальна політика розглядається як суспільні дії по вирішенню загальних проблем з метою сприяння досягненню цілей розвитку суспільства в цілому;

2) в основу другої групи підходів до розуміння сутності соціальної політики покладаються соціально-трудові відносини, які є предметом її безпосереднього впливу;

3) третя група концепцій розглядає соціальну політику як різновид діяльності, спрямованої насамперед на соціально вразливі верстви населення, зокрема, на непрацездатних, пенсіонерів, інвалідів тощо. Основною метою соціальної політики є забезпечення таким громадянам мінімально гідного рівня задоволення їх потреб, мінімально необхідного рівня благополуччя;

4) четверта група концепцій розглядає соціальну політику насамперед як інструмент, що пом'якшує негативні прояви індивідуальної та соціальної нерівності, зокрема, шляхом запровадження відповідної системи перерозподільних заходів;

5) п'ята група підходів виходить з принципів соціальної справедливості та соціального партнерства як базових цінностей сучасного громадянського суспільства і соціальної держави.

Слід зазначити, що всі наведені вище підходи до розуміння сутності соціальної політики заслуговують певної уваги, оскільки кожен з них відображає принаймні окрему частину соціальної сфери життя суспільства.

Водночас, при формулюванні визначення поняття «соціальна політика» в контексті сучасних умов розвитку людства потрібно застосовувати системний підхід, який дає змогу: 1) по-перше, проаналізувати всі або переважну більшість складових соціальної сфери життя суспільства і держави, які вже не можуть обмежуватися, наприклад, окремою категорією громадян або окремим характером їх діяльності; 2) по-друге, визначити не один, а щонайменше декілька напрямів удосконалення соціальної політики в цілому, втілення у суспільну практику яких надасть можливість консолідувати суспільство навколо тих загальних та пріоритетних завдань, які перед ним ставляться. Зокрема, варто погодитися з думкою В. Бульби, який зазначає, що соціальна сфера життя відбиває трудові відносини, у процесі яких розкриваються основні здібності індивідів, а також численні нетрудові відносини людей – у вільний час, на відпочинку, у спілкуванні й пізнавальній діяльності, а також ті, що пов'язані з відтворенням й реалізацією потенціалу особистості. Дійсно, у високорозвиненому суспільстві соціальна сфера обіймає життєвий простір, що постійно збільшується, особливо в сучасних реаліях науково-технологічного прогресу. У таких умовах з'являються ширші можливості для розвитку всебічних здібностей людини у праці, пізнанні, спілкуванні, інших формах життєдіяльності.

Враховуючи це, потрібно констатувати, що належне забезпечення соціальної політики обов'язково передбачає здійснення відповідних реформаторських дій у різних сферах і галузях суспільного життя, які в більшій або меншій мірі є дотичними до соціальної сфери. Зокрема, слід погодитися, що можна визначити такі пріоритети соціальної політики держави за сферами життєдіяльності суспільства, а саме:

1) у політичній сфері – проведення адміністративної реформи; розвиток інститутів громадянського суспільства;

2) у правовій сфері – розробка дієвих механізмів реалізації соціальних прав і свобод людини; сприяння розвитку соціального партнерства й договірному регулюванню соціально-трудових відносин, удосконалення процедури укладення колективних договорів і угод та контролю за їх виконанням;

3) в економічній сфері – створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки, забезпечення збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів; становлення й утвердження інноваційної моделі розвитку, збереження та підвищення науково-технічного потенціалу; ліквідація або, щонайменше, мінімізація так званого «прихованого» безробіття, проведення політики продуктивної зайнятості;

4) у соціальній сфері – наближення реальних можливостей соціального захисту до потреб працівників; економічне стимулювання суб'єктів соціально-трудових відносин до створення безпечних, сприятливих умов праці; зростання спрямованих на розвиток людини соціальних інвестицій;

5) у демографічній сфері – створення умов для розширення відтворення людського потенціалу; забезпечення рівних можливостей для підтримки здоров'я, збереження трудового потенціалу; формування нормативно-правової бази стимулювання здорового способу життя;

6) у сфері екології – створення надійних гарантій екологічної безпеки, забезпечення охорони довкілля, застосування дієвих інструментів для відтворення і раціонального використання природних ресурсів; впровадження у виробництво сучасних ресурсозберігаючих, екологічно безпечних технологій, практики утилізації відходів; впровадження дієвих заходів зниження негативного впливу екологічної глобалізації на стан навколишнього середовища; поліпшення екологічної освіти, відповідальності суспільства за результати господарської діяльності в екологічній сфері;

7) у сфері духовності – збереження, примноження національних культурно-історичних традицій; виховання толерантної людини демократичного світогляду, яка поважає права інших, традиції, культури народів світу.

Висновки. Отже, можемо стверджувати, що якісне реформування соціальної сфери життя суспільства і держави не може обмежуватися, наприклад, «точковими» змінами до так званого соціального законодавства, а передбачає необхідність здійснення системного впливу на більшість важливих сфер суспільного життя, у тому числі, на правову та політичну. Такий підхід, на нашу думку, надасть можливість не виділяти один із пріоритетів при виборі відповідної моделі соціальної держави, а органічно їх поєднати між собою, оскільки реалізація одного з них «а ргіогі» передбачає необхідність реалізації всіх інших. Зокрема, при виокремленні у якості пріоритетної функції соціально-економічного розвитку наряду забезпечення конкурентоспроможності країни на світовому ринку, який на сьогодні виступає чи не основною засадою розвитку економіки будь-якої держави, не можна одночасно нехтувати функцією забезпечення соціальної інтеграції та консолідації суспільства, оскільки в сучасних умовах глобалізації, за даними низки досліджень, суттєво зростає уразливість населення перед викликами соціальних ризиків, особливо в умовах сучасної пандемії.

При цьому не можна нехтувати також і гуманітарною функцією, яка зосереджена на адресній соціальній допомозі тим верствам населення, які у зв'язку із складними життєвими обставинами, зокрема, пов'язаними з пандемією, не можуть самостійно забезпечити собі гідний рівень життя, а також функцією забезпечення соціальної стабільності, яка спрямована насамперед на створення необхідних умов життя і праці для тих верств населення або громадян, що цього найбільше потребують сьогодні.

Список використаних джерел

1. *Онiщенко Н. М.* Соціальний вимір правової системи: реалії та перспективи : монографія / Н. М. Онiщенко, Н. М. Пархоменко; відп. ред. Ю. С. Шемшученко. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2011. – 176 с.
2. *Дмитренко Ю.* Соціальний захист без гарантії його реалізації – фікція / Ю. Дмитренко // Віче. – 2004. – № 4. – С. 62.
3. *Денисова И. П.* Социальная политика : учебник / И. П. Денисова. – 2-е изд., испр. и доп. – Ростов н/Д : Феникс, 2009. – С. 16-17.
4. *Бульба В. Г.* Соціальні функції держави : монографія / В. Г. Бульба. – Х. : Вид-во Асоціації докторів наук державного управління, 2011. – С. 13.
5. *Хома Н. М.* Моделі соціальної держави: світовий та український досвід : монографія / Н. М. Хома. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2012. – С. 425-426.

References

1. *Onishchenko N. M.* Social'nyj vimir pravovoi sistemi: realii ta perspektivi : monografiya / N. M. Onishchenko, N. M. Parhomenko; vidp. red. Yu. S. Shemshuchenko. – K. : Vid-vo «yuridichna dumka», 2011. – 176 s.
2. *Dmitrenko Yu.* Social'nyj zahist bez garantii jogo realizacii – fikciya / Yu. Dmitrenko // Viche. – 2004. – № 4. – S. 62.
3. *Denisova I. P.* Social'naya politika: uchebnik / I. P. Denisova. – 2-e izd., ispr. i dop. – Rostov n/D : Feniks, 2009. – S. 16-17.
4. *Bul'ba V. G.* Social'ni funkcii derzhavi : monografiya / V. G. Bul'ba. – H.: Vid-vo Asociacii doktoriv nauk derzhavnogo upravlinnya, 2011. – S. 13.
5. *Homa N. M.* Modeli social'noi derzhavi: svitovij ta ukrains'kij dosvid: monografiya / N. M. Homa. – K. : Vid-vo «Yuridichna dumka», 2012. – S. 425-426.

Турчин М. М. Соціальні права та соціальна політика: взаємозв'язок та взаємообумовленість

Стаття присвячена проблематиці взаємозв'язку та взаємообумовленості соціальних прав людини та соціальної політики. В ній наголошується, що в сучасних умовах пандемії COVID-19 визначальну стурбованість викликають саме соціальні права людини. Окремо підкреслюється, що соціальні права людини, їх належні гарантованість та захищеність неможливі без виваженої, такої, що відповідає європейським стандартам, соціальної політики.

Ключові слова: право, соціальні права, соціальна політика, права людини, законодавство.

Turchyn M. M. Social rights and social policy: the relationship and interdependence

In the general system of rights and freedoms of modern man a special place is occupied by social rights, which are designed to provide each person with a fair and dignified life, to create conditions for his proper physical and social existence, social and professional activities and more. Everyone daily realizes or at least seeks to realize at least one social right guaranteed to him by a democratic state governed by the rule of law. These include such important social rights as the right to education, the right to work, the right to health care, the right to rest, the right to housing, the right to a decent and timely wage, and so on.

Only a state with a high level of economic development can be social, and the social orientation of the state must be taken into account in the structure of the economy. According to some scholars, the moment of the real emergence of welfare states should be attributed to the sixties of the twentieth century.

When identifying as a priority function of socio-economic development the direction of ensuring the country's competitiveness in the world market, which today is almost the main principle of economic development of any state, we can not simultaneously neglect the function of social integration and consolidation of society, according to a number of studies, significantly increases the vulnerability of the population to the challenges of social risks, especially in a modern pandemic.

Keywords: law, social rights, social policy, human rights, legislation.

DOI: 10.33663/2524-017X-2020-11-60

УДК 340.134

*Андрій Андрійович Шелих,
студент Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ПРАВОВА ДЕРЖАВА, ПРАВОСВІДОМІСТЬ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження. Сучасна Україна перебуває на шляху становлення і розвитку як правової держави. Це безпосередньо закріплено у статті 1 Конституції України, яка містить положення про те, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.

Реалізувати своє призначення правова держава може завдяки певним механізмам, якими можуть бути законодавство, діяльність правоохоронних органів, діяльність судових органів, органів виконавчої влади, зокрема у сфері надання адміністративних послуг. Але, на нашу думку, до зазначених механізмів слід віднести і правосвідомість, оскільки саме вона забезпечує усвідомлення цінності прав людини і продукує способи їх захисту. У зв'язку з цим значної наукової актуалізації набуває проблема дослідження ролі правосвідомості у забезпеченні прав людини, що у сучасній юридичній науці є недостатньо вивченою. Вирішення цієї проблеми допоможе Україні набагато ефективніше і прогресивніше рухатися у напрямку формування правової держави.

Ступінь дослідженості проблеми. Ця проблема досліджувалася в роботах таких вчених, як І. Кант, Л. Й. Петражицький, С. С. Алексєєв, О. Л. Богініч, Т. З. Гарасимів, С. Д. Гусарєв, В. В. Дудченко, Ю. О. Загуменна, Б. С. Кінаш, М. І. Козюбра, Є. Є. Колесніков, А. М. Колодій, Н. М. Оніщенко, У. М. Парпан, О. В. Петришин, А. С. Піголкін, О. О. Семіног, О. Ф. Скакун, Т. І. Тарахонич, С. Ф. Хопта, М. В. Цвік, Ю. С. Шемшученко. Вченими було зроблено значний доробок у пізнання сутності категорії правосвідомості, яка є ключовою для нашого дослідження. Однак, не применшуючи значення доктринальних ідей, все ж залишаються питання, що потребують більш детального дослідження та складають мету цієї публікації.

Мета статті. З'ясування особливостей правової держави та дослідження ролі правосвідомості у забезпеченні прав людини в умовах правової державності.

Основний виклад. На сучасному етапі Україна, як і інші європейські країни, перебуває на шляху формування правової держави. Філософську основу доктринальної теорії правової держави за-